

Om å tenke stort

Karine Nyborg

Oljeselskapene har det siste året drevet intens lobbyvirksomhet for redusert oljeskatt. Via samarbeidsprosjektet KON-KRAFT foreslår de å redusere eller fjerne særskatten på alle framtidige prosjekter på norsk sokkel. Regjeringen vil vurdere oljeskatten i løpet av våren – men bør holde hodet kaldt.

Politikere, fagfolk og menigmann har deltatt flittig i debatten om statens bruk av oljeinntekter. Når det gjelder oljepengenes vei inn i statskassen, derimot, har oljeindustriens argumenter fått råde grunnen nesten alene. Det er synd. De store oljeselskapene har både midler og ekspertise til å fremme sine interesser i denne saken. De mest sannsynlige taperne ved redusert oljeskatt, nemlig brukerne av velferdsgoder som helse- og omsorgstjenester, har det neppe.

Petroleumsressursene tilhører fellesskapet, representert ved staten. Den særlig høye avkastningen som kan oppstå ved utvinning av en begrenset naturressurs, ofte kalt grunnrenten, bør derfor også tilfalle staten. Et godt oljeskattsystem bør hente inn mest mulig av grunnrenten, men uten å hindre utbygging av normalt lønnsomme prosjekter. Det norske oljeskattsystemet oppfylder i stor grad disse kravene. Så lenge avkastningen er omtrent som på land, har oljeselskapene 28 prosent skatt – som andre bedrifter. Men når avkastningen blir særlig høy, kommer en særskatt på 50 prosent i tillegg. Særskatten gir dermed staten en stor del av grunnrenten – men normalt lønnsomme prosjekter slipper særskatt.

KON-KRAFT hevder at lavere særskatt vil øke aktiviteten kraftig på norsk sokkel. Men hvordan kan det stemme? Forslaget vil ikke hjelpe prosjekter som i dag er ulønnsomme – eller "bare" normalt lønnsomme – i det hele tatt: Slike prosjekter har jo ingen særskatt. Det eneste som vil skje, er at særlig lønnsomme prosjekter blir enda mer lønnsomme. Hvis selskapene uansett bygger ut alle lønnsomme prosjekter, vil lavere særskatt dermed neppe øke aktiviteten.

Problemet er, hevder KON-KRAFT, at oljeselskapene faktisk ikke ønsker å bygge ut små, men lønnsomme prosjekter. Det er simpelthen ikke nok at avkastningen per krone investert er god, hvis prosjektet er lite i omfang: For å vekke oljeselskapenes interesse, må overskuddet fra det enkelte prosjekt være så stort at det virkelig monner. I oljebransjen kalles dette "materialitet". Et krav til "materialitet" betyr, kort sagt, at selskapet ikke bryr seg om små prosjekter, med mindre de er særdeles lønnsomme.

Et slikt krav kan virke underlig, men antakelig er forklaringen rett og slett spesialisering. Disse selskapene har spesialisert seg på å tenke stort: Det er de store prosjektene som er deres nisje. Småprosjekter er derfor i utgangspunktet ikke særlig interessante for dem.

Norsk sokkel er i ferd med å bli moden. Det er få gigantprosjekter, og lavere forventet lønnsomhet i nye prosjekter. En stor del av de gjenværende ressursene befinner seg sannsynligvis i de små prosjektene. I denne situasjonen er det forståelig at politikerne er opptatt av at små og marginalt lønnsomme prosjekter skal utnyttes. Men betyr det at skattesystemet må tilpasses de store selskapenes krav om "materialitet"? Bør en henvende seg til spesialister på å tenke stort – når en har behov for å tenke smått?

La oss ta de store selskapene på ordet når de hevder at de ikke er interessert i småprosjekter. Myndighetene bør i stedet spørre seg om norsk sokkel er attraktiv nok også for en annen type selskaper, nemlig de som spesialiserer seg på småprosjekter og haleproduksjon. Visse konkurransehindringer for nye selskaper er allerede fjernet, og i løpet av de siste par årene har noen flere selskaper kommet til. Men antakelig bør de bli flere. En viktig oppgave for myndighetene er derfor å lete etter konkurransehindringer på sokkelen – og fjerne dem.

At fellesskapet skal gi avkall på en større andel av oljepengene, for å gjøre særlig lønnsomme olje- og gassprosjekter enda mer lønnsomme, er derimot en dårlig idé. Også i fremtiden vil det være grunnrente i mange prosjekter på norsk sokkel. Å fjerne særskatten på nye prosjekter betyr at staten frasier seg retten til en vesentlig del av fremtidens oljeinntekter.